

Srđan Orsić

Srpska deca

(O filmu *Klip* Maje Miloš)

Tačno sto minuta filma *Klip*, rediteljskog prvenca Maje Miloš (1983), dovoljni su da u punom svetlu predstavljaju život srpske omladine, dece, one generacije koja je zaista mlada, još uvek srednjoškolska, i koja u život utrčava glom u jagode, ne misleći na posledice svojih postupaka. Film koji nije rađen (napokon i hvala Bogu) sa idejom da postane TV serija koja bi u udarnom terminu državne televizije za ekrane vezivala one željne izmaštane romantike nekih starih, prošlih i nužno shvaćenih kao boljih vremena, donosi surovu srpsku realnost, i udara pravo u kolena one koji se zavaravaju lažnim slikama o životu dolazećih naraštaja. Sva (ne)vladina udruženja i omladine stranaka koji se bave pitanjima mladih, trebali su novcem da pomognu ovaj projekat (začudo, Ministarstvo kulture i Grad Beograd to jesu učinili, i prijatno iznenadili tim postupkom), a ne da svoju do poznih četrdesetih godina protegnutu „mladost“ produžavaju večitom kuknjavom o turobnim devedesetima koje su im odnele najlepše godine, kojima oni parastos daju evo već skoro petnaest godina, svakodnevno smišljajući sve novije i novije načine da svojim ćelavim glavama i sedim kosama u ime nekih omladinskih organizacija i projekata za mlade isplate dnevnice. Mladi Srbije nisu one beskrupulozne njuške koje se kao nekakvi mladi predstavljaju, a koje bi po datumima rođenja trebali da zabrinjavaju već problemi srednje generacije, nego generacija rođena krajem devedesetih, srpska deca koja odrastaju prepuštena ulici i sama sebi, i toliko postaju devijantna da ih Bardžisova *Paklena pomorandža* u Kjubrikovoj interpretaciji ne bi uplašila, nego bi delovala kao par nezanimljivih izlazaka vikendom u nekom beogradskom predgrađu.

Upravo beogradske predgrađe, onaj okrajak grada do koga voze autobusi na čijim okretnicama ujutro, kao i u filmu, mladi spavaju naslonjeni jedni na druge, a stariji nezainteresovano prolaze pored njih, ne znajući da li su klinci pijani, drogirani i opasni, ili samo naivni i zavedeni svojom slikom velikih i odraslih sa flašama i cigaretama u rukama, dom je šesnaestogodišnje Vesne, učenice srednje medicinske škole, koju maestralno otelotvoruje talentovana Isidora Simijonović. Svojim dubokim glasom i pojavom devojčice čije se telo, brže od mozga, naočigled svih razvija, Vesna predstavlja pravu srpsku pubertetliju, silovnu i besnu, na svet kivnu, ali duboku u sebi, uplašenu devojčicu, željnu ljubavi i nežnosti od momka Đoleta. Đole, koga glumi Vukašin Jasnić, poznat i kao reper mlađe generacije Marlon Brutal, svojevrstni je samoproklamovani insajder opasnog odrastanja u Srbiji, koga je rediteljka za ulogu odabrala fantastično, i koji je njemu poveren posao takođe na najvišem nivou ispunio, jer je predstavio stvari onakvim kakve i jesu: mladi momak koji se bezrazložnim nasiljem dokazuje, ali i dalje se majci telefonom javlja da ne brine, sa starijim ume da bude i kulturan i pokaže da je u suštini lepo vaspitan, ali da ga je društvo odvelo na stranputicu, u kojoj se na sve mršti, a u kući najradije igra video igre. Ljubavna priča dvoje mladih, koja smeštena u klipove u mobilnom telefonu deluje kao parada mladalačke polne izopačenosti, u kojoj deca prvo ispitaju seksualnu kompatibilnost u svim zamislivim i nezamislivim varijantama, pa tek onda razmene i same brojeve telefona, ima kraj koji je, brutalan kakav jeste, ipak svojevrstna, srpska, verzija hepi enda. Da li će mladi glumački par iz ovoga filma u Srbiji ponovo zavrediti pažnju reditelja, ili će zbog svoje odlične glume, ali surove tematike filma biti prosleđen direktno u zaborav nakon ovog ostvarenja, ostaje da se vidi. Činjenica je da mlada glumica i mladi reper svoj posao umeju da rade, da poznaju materiju koju su na filmskoj traci pretočili u izvršne uloge, i da ne bi imali problema ni u kom ozbiljnijem projektu da opravdaju poverenje koje bi im se pružilo. Da u raznoraznim serijskim interpretacijama šund književnosti koje država finansira, kao i u produkciji u kojoj je vrhunac humornog dometa prostačka seksualna aluzija i odglumljeni ne šumadijsko-vojvođanski dijalekat aktera za njih nema mesta, njima treba da bude odmah jasno, i treba to da shvate kao kompliment i da na to budu ponosni i Maji Miloš zahvalni.

Maja Miloš ovim filmom nije preterala, iako je to reč koja film najčešće opisuje. Mladima je film „preteran“, kao sinonim za nešto što je „do jaja“, jer ga ne razumeju, ali ime je, devojčicama, Đole „presladak“, dok dečaci veće delove filma u kojima se u slobodnijim

scenama pojavljuje Jasna koriste mahom u masturbatorske svrhe. Poruka je njih, kojima je namenjena, promašila u potpunosti, i to ne greškom autora filma, nego činjenicom da toj deci objasniti i obrazložiti evidentno predstavlja muke Tantalove, za koje oni nisu spremni, jer im se ne da da razmišljaju i o čemu što bi njihove mozgove skrenulo od tupog postojanja u kojem je samo „lajk“ na Fejsbuku merilo vrednosti. Oni među njima koji film razumeju, dele se na dve grupe: one kojima poruka filma ni ne treba da bude pojašnjavana, jer, na sreću, predstavljaju malobrojni deo generacije koja dolazi, a koja svojim sposobnostima prevazilazi uveliko sve nas, i o zaključcima filma nema da kaže ništa loše i pogrdno, jer je svesna okolinu iz koje potiče, i koju nadilazi svojim potencijalom (kao pojedini mladi matematičari iz naše zemlje, čiji neverovatan talenat može da spasi samo njihovo odvajanje od preambicioznih i glupostima zaluđenih roditelja); i na one koji film razumeju, pa se svojom forsiranom iznadprosečnošću u bezobličnoj masi moraju pohvaliti i istaći kako su oni divni i krasni, a kako film ne valja i kako autorka „preteruje“. To je zaključak i starije generacije, koja u filmu vidi samo nasilje i seks, i koja ne želi da prizna da su, kao u pesmi „seks, droga, nasilje i strah“ ono što pokreće sve urbane krajeve naše zemlje. Naravno da je film „preteran“ za nekoga iz male sredine koji nema kontakta sa svakodnevicom velegrada i njegovih rubnih područja, ali kada neko iz Beograda, Niša, Novog Sada, Kragujevca ili Srbije u filmu odbija da vidi srpsku svakodnevicu, nemaran je i prema sebi, i prema generacijama koje dolaze.

Da li bi organizovano prikazivanje ovoga ostvarenja deci u završnim razredima osnovne i srednjim školama imalo efekta, ne usuđujem se da pretpostavim, ali znam da bi maloletni vandali film ismejali i iz njega, kao iz fantastičnih Dragojevićevih *Rana* uzeli samo pogrešno i najgore, veličajući čoporativno premlaćivanje i ubacivanje u kontejner slabijih od sebe, paljenje školskih dnevnika i oralni seks nad čučavcem školskog toaleta. Generacija kojoj „patriotizam“ utire Pink ikonografija (a kojoj je jedina alternativa druga krajnost, Srbijom zgrožena i Evropi podatna bljutavo alternativna B92, koja proizvodi plastelinsku masu tzv. hipstera, čiju glupost i dislociranost iz stvarnosti treba meriti posebnim, još uvek nekonstruisanim napravama), koja nema srednji put, za vrhunski kompliment smatra kada im neko kaže da „liče na Cecu“, krovnim dometima mode smatraju kineske sintetičke šarene gaće i pamučne i šušlave trenerke koje sa jednakim oduševljenjem nose još jedino socijalno od vlasti upropašteni Arapi i crnopusi Afrikanci u Francuskoj, a natpise „Kosovo je Srbija“ sa

svojih majica ne bi mogli da potvrde pronalaženjem istoga na slepoj karti Srbije ni uz džoker „pitaj prijatelja“ i „pitaj publiku“. Grozomorni saundtrek ovoga filma, kojim preovladava istočnjački melos prepakovan u neke nove (ne daj Bože) autentične zvuke Srbije, kao i kostim kupljen na rasprodaji kod Kineza, u potpunosti su pogođeni, i upotpunjeni ukradenom flašom džina i pivom iz zidarske ambalaže koje klinci ispijaju kao da su ceo dan kopali temelje i izlevali ploču, a ne spavali do popodne, jesu ono što Srbiju čini zemljom u kojoj mladi po stečenom obrazovanju spadaju u samo dno evropskog proseka.

Leri Klark (Larry Clark) je svojim filmom *Kids* o njujorškim klincima iz 1995. ozbiljno šokirao svet, koji je i dalje o tinejdž uzrastu mislio kao o dobu romantično ugrožene nevinosti, a ne dobu u kojem smrtne opasnosti otvoreno vrebaju, i u kome neuki klinci mogu za čas nepažnje ceo život da pretvore u pakao neizvesnosti. Film o njujorškoj omladini koja pije, duva travu, gluvari i maltretira slabije i nezaštićena i neinformisana stupa u seksualne odnose, brutalan je u granicama prikazivanja u terminu posle centralnog TV dnevnika. *Klip* je daleko brutalniji, jer je i naša stvarnost, ma kakvom god se nama činila kada se zatvorimo u naša četiri zida, takva. Američke manjine iz sirotinjskih naselja teško da imaju neku izvesnu i željeno bolju budućnost od one u kojoj su potekli već u samom startu, i kao da ih i sama država usmerava na put propasti, a Srbija danas, ako želi da izbegne kategorizaciju kao predgrađe neke „razvijne Evrope“, mora da više pažnje posveti ne samo ugroženim i marginalizovanim grupama u svom društvu, nego i onima koji se čine naizgled zaštićeni i zbrinuti, a koji tonu u propast koja može imati nesagledive posledice.

Iako u filmu *Maje* Miloš nema HIV pozitivnih skejtera koji, ružni kako samo anglosaksonci to mogu da budu (setite se lika koji se u američkom filmu zove Telly, i koji je ponosni vlasnik lica koje svaki normalan čovek pri prvom viđanju poželi da ošamari otvorenim dlanom snažnije ruke), nevine i lakoverne devojčice upropaštavaju svojom glupošću i nemarom, u njemu ne nedostaje ništa što bi poruku učinilo jačom i jasnijom. Film treba zbog njegove surovosti izdržati, ali i obavezno pogledati. Jednom je sasvim dovoljno, jer baziran na kratkoj formi tzv. klipa film upravo u najkraćim crtama i želi da kratko i jasno predstavi svoju osnovnu ideju, položaj mladih u savremenom srpskom društvu.

Zapitajmo se: da li u mobilnim telefonima mlađih generacija, pored grozomornih hitova Grand produkcije u datotekama sa tzv. muzikom koju oni slušaju, ima više kamerom

zabeleženih scena seksa i nasilja, ili u slikama i klipovima zabeleženih lepih događaja i pametnih ideja? Skeniranje jednog mobilnog telefona novije generacije u vlasništvu prosečne šesnaestogodišnjakinje iz nekog „urbanog predgrađa“, to je ukratko ovo filmsko ostvarenje. Da li ičega ima previše, ili mi samo nismo navikli na količinu svega „toga“ u životima mlađih od nas, pitanje je za razmišljanje.

Maja Miloš detaljem tačno pogađa u centar: dok starije generacije indiferentno gledaju sablasne fotografije svojih upokojenih rođaka (fotografisanih, naravno, u samom sanduku, neposredno pred sahranu), mladi od njih beže kao đavo od krsta, i nakon što školu vandalizuju i ulice prevrnu naopako, nije ni čudo da su od rođenih roditelja otuđeni, i da ih tek velike porodične tragedije mogu dozvati pameti. Slike oca (koga upečatljivo u epizodnoj ulozi glumi Jovo Maksić) koji jedva uspeva da se izbori za život, slike majke (odlična Sanja Mikitišin) koja nastoji da porodicu sačuva na okupu, ugodi svima i za sve nađe razumevanja, pored slika dede i babe koji prodaju kuću da bi potomcima pomogli, ali sav nepotrebni krš starijih vremena sobom nose, emotivno vezani za svaki komad kiča iz svoje, nesumljivo bolje, ali sada već davne i daleke prošlosti, kao i finalne, određujuće slike dece u domu bez roditeljskog staranja, koja kao *deus ex machina* menjaju stav mlade Vesne o svetu oko nje, potresne su i pravi su kontrapunkt razuzdanim tinejdž žurkama sa šmrkanjem spida sa daske za rezanje mesa. Ljubav, kakva-takva, ovde ipak trijumfuje, ali da li zaslužuje aplauz scena plesa na kraju filma, u kome devojka polomljenog nosa pleše sa mladićem koji joj je nos i polomio, ili je sve to jedna posmrtna igra, kraj jednog doba nevinosti, koji počinje još u periodu kada se današnji klinci rastanu od učiteljice, na nama je da, nakon pogledanog filma, damo svoj sud. Da sam film zaslužuje aplauz za hrabrost koju je autorka ispoljila upuštajući se u projekat ekranizacije stvarnosti koja se gura pod tepih, neosporno je.

Srđan Orsić